

PROGRAM WZMOCNIENIA EFEKTYWNOŚCI SYSTEMU NADZORU PEDAGOGICZNEGO I OCENY JAKOŚCI PRACY SZKOŁY ETAP II

Projekt realizowany przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w partnerstwie z Uniwersytetem Jagiellońskim w ramach III Priorytetu Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Działanie 3.1 współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

Mariola Woźniak

Wizytator ds. ewaluacji, Kuratorium Oświaty w Olsztynie

W dniach 26 września – 3 października uczestniczyłam w wizycie studyjnej wizytatorów ds. ewaluacji w Dublinie. Celem wyjazdu było poznanie irlandzkiego systemu oświaty oraz systemu nadzoru pedagogicznego. Wizyta została zorganizowana w ramach Projektu *Program wzmocnienia efektywności systemu nadzoru pedagogicznego i oceny jakości pracy szkoły etap II*. Program wizyty obejmował: dwa spotkania na University College Dublin (poznanie systemu edukacji w Irlandii), wizytę w Departamencie Edukacji (poznanie zasad sprawowania nadzoru pedagogicznego w Irlandii), pobyty w szkołach (obserwacja pracy inspektora podczas prowadzenia ewaluacji), analizę raportów z ewaluacji (szkoły średnie).

Wizyta w Irlandii pokazała różnice i podobieństwa występujące nie tylko między systemami oświaty Irlandii i Polski, ale także zasadami sprawowania nadzoru pedagogicznego. Czynniki, które determinują te różnice wynikają m.in. z tradycji, historii. Mnie zaskoczył fakt, że pierwsza ustawa o systemie oświaty w Irlandii została wydana w 1998 r. Do tego czasu żadne przepisy szczegółowe nie regulowały pracy szkół. Nie istniał również zewnętrzny nadzór pedagogiczny. Do dziś w Irlandii udało się utrzymać wysoki status społeczny zawodu nauczyciela. Studentami uczelni kształcących pedagogów mogą zostać tylko najlepsi absolwenci szkół średnich i prestiżowych uczelni. Zawód nauczyciela cieszy się tutaj ogromnym autorytetem.

System edukacji w Irlandii kierowany jest centralnie przez Departament Edukacji, który podejmuje decyzje dotyczące zakładania szkół, opracowuje programy nauczania, reguluje sprawy kadrowe, w tym płace nauczycieli. W tajniki jego pracy wprowadzili nas pracownik naukowy University College Dublin Gerry Mac Ruairc i Deirdre Mathews - asystent głównego inspektora Krajowego Inspektoratu w Departamencie Edukacji. Obydwa wykłady wywołały ogromne zainteresowanie. Dowiedziałam się m.in., że 95% szkół w Irlandii, to szkoły prowadzone przez kościół katolicki i finansowane przez państwo. Dopiero w ostatnim czasie, ze względu na laicyzację społeczeństwa i napływających imigrantów, zaczęto tworzyć szkoły państwowe, których jest jeszcze bardzo niewiele.

System oświaty w Irlandii obejmuje szkoły podstawowe (primary schools) i szkoły średnie (secondary schools). Obowiązkiem szkolnym objęte są dzieci w wieku od 6 do 16 roku życia. Deirdre Mathews poinformowała nas, że nie stworzono systemu edukacji przedszkolnej, a dzieci w wieku 4-6 lat mogą uczęszczać do szkół podstawowych, które zapewniają im naukę przez zabawę. W Irlandii funkcjonuje wiele bardzo małych szkół podstawowych, w których zatrudniony jest tylko 1 lub 2 nauczycieli. Nauczyciele w szkołach podstawowych uczą wszystkich przedmiotów i specjalizują się w nauczaniu na danym poziomie a nie tak jak u nas – w nauczaniu przedmiotów. W szkołach średnich (secondary schools) kurs nauczania dzieli się na dwa etapy, po których uczniowie zdają egzaminy. Szczególnie interesujące jest to, że między I a II etapem kształcenia w szkole ponadpodstawowej uczniowie mogą skorzystać z „roku przejściowego”. Jest to czas kiedy są przygotowywani do sposobu nauki, który obowiązuje na II etapie kształcenia w szkole średniej. Zajęcia te mają na celu rozwijanie u uczniów samodzielności w pozyskiwaniu wiedzy z różnych źródeł. System edukacji w Irlandii daje większą autonomię szkołom, uczniom i rodzicom niż w Polsce. Państwo wspiera szkoły w celu poprawy jakości edukacji poprzez wprowadzanie nowych programów nauczania, pomoc w planowaniu rozwoju szkoły oraz wdrażanie programów wsparcia

PROGRAM WZMOCNIENIA EFEKTYWNOŚCI SYSTEMU NADZORU PEDAGOGICZNEGO I OCENY JAKOŚCI PRACY SZKOŁY ETAP II

Projekt realizowany przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w partnerstwie z Uniwersytetem Jagiellońskim w ramach III Priorytetu Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Działanie 3.1 współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

dla dyrektorów i kadry zarządzającej. Gerry Mac Ruairc uświadomił nam, że bardzo duży wpływ na karierę edukacyjną młodych ludzi mają tradycje (kulturowe, rodzinne) oraz ich status materialny.

Deirdre Mathews przybliżyła nam procedury, modele i tematykę prowadzonych w szkołach ewaluacji. Interesujące było to, że podobnie jak w Polsce badania mają charakter całościowy i problemowy. Do modeli ewaluacji zalicza się również ewaluacje przedmiotowe (nauczanych w szkole przedmiotów) oraz niezapowiedziane prowadzone incydentalne. Ewaluacja całościowa obejmuje następujące obszary: zarządzanie szkołą, planowanie pracy, realizowane programy, proces nauczania i uczenia się, wsparcie dla uczniów. Procedura badania całościowego obejmuje obserwację procesu uczenia się i nauczania, interakcje z uczniami i wgląd w ich prace pisemne, przegląd danych oraz analizę procesów planowania wraz z autoewaluacją szkoły, spotkania z różnymi podmiotami oraz ankietowanie uczniów i rodziców. Procedury są określone prawem, a sposób postępowania jest zależny od typu i wielkości szkoły oraz ustalony przez inspektora. Inspekcje kończą się raportem, który zawiera informację o szkole i rekomendacje, jest publikowany na stronie internetowej.

O tym, jak przebiega badanie w szkole dowiedzieliśmy się w niecodzienny sposób. Była to całonocna obserwacja pracy inspektora podczas pobytu w szkole – od godz.9.00 do godz.14.30. Jedyne w swoim rodzaju doświadczenie pozwoliło na zdobycie informacji z „pierwszej ręki”. W ciągu tego dnia inspektor obserwował sześć lekcji w 3 klasach (j. irlandzki i j. angielski) oraz przeprowadził rozmowę z dyrektorem szkoły i grupą nauczycieli – liderów zespołów. Podstawową różnicą między ewaluacją prowadzoną w Polsce i Irlandii jest zdecydowanie większe wykorzystanie przez irlandzkich inspektorów obserwacji lekcji jako źródła informacji o pracy szkoły, wchodzenie w interakcje z uczniami (z całą klasą, grupami uczniów lub indywidualnie) w celu zdiagnozowania ich poziomu wiedzy i umiejętności. Obserwując pracę Toma miałam momentami wrażenie, że to on prowadzi lekcję. Zaraz po obserwacji odbyły się rozmowy z nauczycielami, podczas których inspektor przekazywał wcześniej zanotowane w arkuszu spostrzeżenia dotyczące prowadzonej dokumentacji, miejsca lekcji w programie nauczania (w ten sposób odbywa się monitorowanie wdrażania podstaw programowych, które są ustalone przez państwo, ale nie ma przepisów prawnych, które zobowiązywałyby szkoły do ich wdrażania), zastosowanych metod, stworzenia atmosfery i dyscypliny pracy na lekcji. Spotkanie odbywało się bez udziału dyrektora szkoły. Następnie Tom przeprowadził wywiad z dyrektorem i nauczycielami, który trwał 30 minut. Irlandzcy inspektorzy byli zdziwieni, że nasze rozmowy z nauczycielami i dyrektorem trwają po kilka godzin. Dowiedziałam się, że w Irlandii istnieją bardzo silne związki zawodowe nauczycieli, które skutecznie chronią ich praw. Zdarzyło się, o czym dowiedzieliśmy się od Gerre’go Mac Ruairc’a, że związki zabroniły swoim członkom rozmowy z inspektorami po obserwacji lekcji i przyjmowania ich uwag. W ostatnim czasie niektóre związki wycofały ten zakaz.

Nadzór pedagogiczny w Irlandii nie ma długich tradycji. Inspektorami zostają nauczyciele i może dlatego ich badania prowadzone w szkole koncentrują się głównie na pracy nauczyciela. Podczas wizyty mieliśmy okazję prześledzić raporty z ewaluacji. Raport irlandzki opisuje pracę szkoły w obszarach: jakość zarządzania (charakterystyka atmosfery w szkole, zarządzanie szkołą-finansowanie, zarządzanie w obrębie szkoły, zarządzanie zasobami), jakość planowania (plan w szkole), jakość realizacji programu nauczania (planowanie i organizacja programu nauczania, możliwości wyboru przedmiotów i programów, zajęcia uzupełniające i dodatkowe), jakość uczenia się i nauczania przedmiotów (planowanie i przygotowanie, nauczanie i uczenie się, ocenianie), wsparcie edukacyjne uczniów (włączanie uczniów ze specjalnymi potrzebami, wprowadzenie i wspieranie uczniów w kontekście całej szkoły), podsumowanie badania i rekomendacje. Opisywane

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

MINISTERSTWO
EDUKACJI
NARODOWEJ

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

PROGRAM WZMOCNIENIA EFEKTYWNOŚCI SYSTEMU NADZORU PEDAGOGICZNEGO I OCENY JAKOŚCI PRACY SZKOŁY ETAP II

Projekt realizowany przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w partnerstwie z Uniwersytetem Jagiellońskim w ramach III Priorytetu Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Działanie 3.1 współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

obszary są zbliżone do tych, które występują w naszych raportach. Istotną różnicą jest to, że raport zawiera rekomendacje zamieszczone w jego treści i powtórzone w podsumowaniu. W trakcie ewaluacji całościowej dokonuje się badań przedmiotowych (język angielski i matematyka). Opisy wyników stanowią załączniki do raportu z ewaluacji całościowej. Raport obejmuje kilkanaście stron, nie podaje źródeł i metod pozyskiwania informacji, ma charakter ogólny. Zawiera zalecenia i odniesienie do przepisów prawa oświatowego. Raporty i przedstawione przez szkoły plany naprawcze publikowane są na stronach Ministerstwa. W ubiegłym roku Departament Edukacji opracował nowe wytyczne dotyczące sporządzania raportów.

Kolejnym wartościowym doświadczeniem było spotkanie z dyrektorem szkoły średniej Patrick' s BNS, której raport poddaliśmy wcześniejszej analizie. Został on sporządzony według nowych zasad (2009r.). Zawiera 7 stron, chociaż obejmuje nadal 5 obszarów. Do raportu została dołączona odpowiedź szkoły na wydane rekomendacje. Interesujący jest stosunek dyrektora do ewaluacji. Przypomina mi on żywo „entuzjazm” naszych dyrektorów. Dyrektor był zadowolony z faktu, że wyniki ewaluacji zewnętrznej potwierdziły to, co szkoła wie o sobie z badań wewnętrznych oraz, że ewaluacja zachęciła do prowadzenia autoewaluacji. Nie do końca był usatysfakcjonowany tym, że badanie koncentrowało się w zdecydowanej większości na pracy nauczycieli a w niewielkim stopniu na pracy dyrektora. Opowiedział też o swojej 22-letniej karierze z czasów, gdy jeszcze nie funkcjonował nadzór zewnętrzny. W trosce o wysoką jakość pracy szkoły, którą wymuszała konkurencja (wokół 11 szkół średnich) dyrektor sam poszukiwał sposobów skutecznego zarządzania. Inspirację znalazł w amerykańskiej publikacji, której lektura uświadomiła mu rolę zespołowej pracy w podnoszeniu jakości pracy. Misją szkoły stało się zapewnienie wysokiego poziomu nauczania. Ten poziom szkoła utrzymuje do dziś i cieszy się dobrą opinią w środowisku.

Refleksje po wizycie:

1. Doświadczenia Irlandii w sprawowaniu zewnętrznego nadzoru pedagogicznego są niewielkie, jednak Polska również stosunkowo niedawno zaczęła reformę w tym zakresie.
2. Szkoły w Irlandii mają większą autonomię w prowadzeniu autoewaluacji – zewnętrzna ewaluacja w Irlandii ma inspirować szkoły do autoewaluacji, w Polsce – szkoły zobowiązują do tego rozporządzenie.
3. Ewaluacja w Irlandii jest połączona z kontrolą i wspomaganiami – raport odnosi się do zgodności z prawem oraz kończy się rekomendacjami (pod tym względem przypomina nasze mierzenie jakości pracy szkoły).
4. W stosowanych przez nas kwestionariuszach wywiadów z dyrektorem i nauczycielami należałoby się zastanowić nad zmniejszeniem liczby pytań. Może warto uczynić obserwację lekcji ważnym źródłem informacji o szkole.
5. Myślę, że oba nasze kraje muszą jeszcze wiele nauczyć się w zakresie sprawowania zewnętrznego nadzoru nad szkołami.

Reasumując należy dodać, że tak zorganizowana lekcja na temat nadzoru pedagogicznego w innym kraju jest godna polecenia. Dobrze byłoby kontynuować ten sposób edukacji osób odpowiedzialnych za ewaluację, bo wniosek nasuwa się jeden: niezależnie od długości tradycji w przedmiotowej sprawie w poszczególnych krajach, wszyscy musimy uczyć się permanentnie, w jaki sposób należy prowadzić nadzór nad szkołami, by inspirować je do rozwoju.